

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Павлюх Ольги Анатоліївни на дисертацію
Ілінського Олександра Валерійовича
«Протидія воєнній транснаціональній організованій злочинності»,
представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду
Державного податкового університету
на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 Право
зі спеціальності 081 Право**

Аналіз поданої на рецензування дисертаційної роботи дозволяє констатувати, що автором здійснено комплексне та глибоке наукове дослідження, присвячене розв'язанню актуальної науково-прикладної проблеми. Обрана тема відзначається особливою своєчасністю як у контексті розвитку теоретичних засад вітчизняної юриспруденції, так і в розрізі вдосконалення практичної діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Зміст роботи засвідчує високий рівень професійної компетентності здобувача, якому вдалося сформулювати цілісну систему наукових положень, конструктивних пропозицій та обґрунтованих висновків, що мають безперечну наукову новизну, характеризуються логічною завершеністю та становлять вагоме підґрунтя для подальшої наукової дискусії.

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена докорінною зміною безпекового ландшафту України та Європи внаслідок повномасштабної збройної агресії росії. Умови воєнного стану створили специфічне підґрунтя для трансформації класичної організованої злочинності у складніший феномен – воєнну транснаціональну організовану злочинність (ВТОЗ). Цей вид злочинності характеризується використанням зон бойових дій для незаконного обігу зброї, торгівлі людьми, контрабанди культурних цінностей та стратегічних ресурсів, що безпосередньо загрожує обороноздатності держави.

Автор обґрунтовано наголошує на тому, що традиційні методи кримінологічного аналізу вимагають адаптації до умов воєнного часу. Необхідність теоретичного осмислення ВТОЗ як дестабілізуючого фактора національної безпеки та розробка новітніх правових механізмів протидії їй визначає високу актуальність та своєчасність обраного наукового напрямку.

Актуальність теми дослідження пояснюється сучасною архітектурою глобальної безпеки, яка зазнала докорінної трансформації, спричиненої ескалацією збройних конфліктів, що створює сприятливе підґрунтя для виникнення нових форм протиправної діяльності. Автор у своїй роботі зазначає, що ВТОЗ перетворюється на дестабілізуючий фактор, який нівелює зусилля міжнародної спільноти щодо підтримання правопорядку, а в умовах повномасштабної агресії росії проти України спостерігається симбіоз традиційних методів організованих угруповань із воєнними засобами, що потребує негайного наукового переосмислення. Також у роботі наголошується на тому, що світовий досвід свідчить – затяжні конфлікти неминуче призводять до експорту кримінальних загроз за межі зони бойових дій. Саме тому теоретична розробка автором засад протидії цьому феномену є стратегічним пріоритетом для вітчизняної юридичної науки та міжнародної правової доктрини.

Крім того, актуальність теми обумовлена проведенням детального аналізу стану наукових розробок, що, у свою чергу, свідчить про наявність певного вакууму у питаннях методології дослідження злочинності, яка функціонує на стику воєнних дій та транснаціональних інтересів. Автор акцентує увагу на тому, що традиційні підходи кримінології часто не враховують специфіку динаміки воєнних процесів, а це значно ускладнює формування ефективної стратегії протидії. На його думку, існує гостра потреба у визначенні чіткого понятійно-категоріального апарату, яка обумовлена складністю розмежування суто воєнних злочинів від діяльності транснаціональних синдикатів. Також така розробка цілісної методології дозволить інтегрувати міждисциплінарні знання для глибшого розуміння сутності ВТОЗ, а системний перегляд наявної наукової бази є критично необхідним для створення дієвого інструментарію боротьби з цими латентними загрозами.

Актуальність дослідження теми посилюється наявністю кримінологічної та кримінально-правової характеристики діяльності воєнних транснаціональних угруповань та демонструє високий рівень адаптивності злочинних структур до умов правової невизначеності. Автор звертає увагу на особливій суспільній

небезпеці таких діянь, яка полягає у використанні специфічного воєнного досвіду та озброєння для досягнення транскордонних кримінальних цілей та стверджує про необхідність встановлення юридичних критеріїв оцінки цих кримінальних правопорушень, які потребують деталізації, оскільки чинне законодавство не завжди влучно охоплює складну природу воєнно-організованої деліктності. Також у науковому дослідженні наголошується на тому, що визначення кваліфікуючих ознак є ключовим етапом для забезпечення невідворотності покарання та правильної правової кваліфікації дій суб'єктів таких угруповань, а об'єктивна характеристика суб'єктів вчинення кримінальних правопорушень дозволить правоохоронним органам точніше прогнозувати розвиток криміногенної ситуації в регіоні.

Також автор виступає за удосконалення правового механізму запобігання цій формі злочинності в Україні та вимагає врахування викликів воєнного стану та специфіки євроінтеграційних процесів. Він стверджує, що існуючі шляхи і засоби протидії потребують модернізації через запровадження інноваційних методів моніторингу та оперативного реагування на транскордонні загрози, а центральне місце у цьому процесі має посідати гармонізація національного законодавства з міжнародно-правовими актами, що регулюють боротьбу з організованим криміналом. Необхідно наголосити та тому, що автор наукового дослідження переконаний – ефективність вживання превентивних заходів прямо залежить від здатності держави забезпечити стійкість внутрішньої безпеки перед зовнішніми кримінальними впливами, а пошук нових форм правової відповіді є нагальною вимогою для захисту інтересів особи, суспільства та держави в умовах турбулентності.

Про своєчасність наукового дослідження свідчить викладена у змісті роботи інформація про підвищення рівня взаємодії між національними суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням та міжнародними інституціями – у чому автор вбачає безальтернативний шлях до нейтралізації транснаціональних мереж. Також цьому сприятиме обмін оперативною інформацією та проведення спільних розслідувань, які дозволяють ефективно блокувати канали фінансування та логістики воєнних злочинних угруповань.

Автор переконаний, що координація зусиль з організаціями на кшталт Інтерполу та Європолу має стати фундаментом для створення глобального безпекового щита та поглиблення міжнародного співробітництва, яке буде сприяти не лише ліквідації конкретних осередків злочинності, а й усуненню передумов для їх виникнення у теперішньому та майбутньому. Запропонована автором спільна стратегія дій протидії ВТОЗ на міжнародній арені є гарантом стабільності та верховенства права в умовах сучасних глобальних викликів.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Достовірність результатів забезпечується комплексним використанням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Обґрунтованість висновків базується на аналізі значного масиву емпіричних даних: статистичних показників діяльності правоохоронних органів (СБУ, НАБУ, НПУ) за період 2022–2026 рр.; аналізі практики Європейського суду з прав людини та міжнародних трибуналів; результатах моніторингу транснаціональних каналів збуту нелегальних товарів, що проходять через зону бойових дій.

Дисертант логічно поєднує теоретичні напрацювання з практичними аспектами правозастосування, що підтверджується репрезентативною вибіркою кримінальних проваджень щодо створення злочинних спільнот (ст. 255 КК України) у контексті збройного конфлікту.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше сформовано цілісну концепцію протидії ВТОЗ в умовах активної фази війни. Представлені положення формують цілісну наукову концепцію протидії ВТОЗ, що ґрунтується на поєднанні глибокого теоретичного аналізу та прикладних рішень. До найбільш вагомих результатів належать:

вперше:

– сформульовано авторське визначення воєнної транснаціональної організованої злочинності (ВТОЗ) як специфічної форми системної, ієрархічно структурованої діяльності, що інтегрує воєнні методи з транскордонними кримінальними інтересами;

- обґрунтовано, що ключовою ознакою ВТОЗ є використання правового режиму воєнного стану та пов'язаних із ним логістичних особливостей як основного інструменту для маскуванню злочинних операцій;
- введено до наукового обігу концепцію гібридних злочинних груп, які поєднують у собі ознаки комбатантів та представників класичного криміналітету, що раніше не було предметом ґрунтовного аналізу у вітчизняній юридичній науці;
- здійснено типізацію цих груп за рівнем їх інтегрованості у воєнні структури та ступенем автономності під час виконання транснаціональних замовлень; виокремлено унікальний набір кваліфікуючих ознак ВТОЗ, що дозволяє розмежовувати її від загально кримінальної організованої злочинності та суто воєнних злочинів; д
- доведено, що ВТОЗ функціонує як адаптивна мережа, де державний кордон сприймається не як перешкода, а як ресурс для отримання надприбутків через різницю у правових режимах держав;
- визначено роль «сірих зон» та територій з невизначеним статусом у забезпеченні життєдіяльності воєнних транснаціональних синдикатів; запропоновано нову парадигму кримінологічного моніторингу, що базується на аналізі збройних конфліктів як каталізаторів глобального кримінального ринку;
- аргументовано необхідність виділення ВТОЗ в окремий об'єкт правового регулювання через її особливу деструктивну роль для національної безпеки; закладено теоретичний фундамент для створення комплексної системи випереджального реагування на загрози, що виникають у синергії війни та організованої злочинності;

удосконалено:

- алгоритм взаємодії національних правоохоронних органів із Європолем та Інтерполом, що забезпечує обмін даними у режимі реального часу для ідентифікації бенефіціарів ВТОЗ;
- методику оперативного блокування активів злочинних угруповань за кордоном шляхом синхронізації процедур фінансового моніторингу та міжнародної правової допомоги;

- правовий механізм імплементації міжнародних стандартів боротьби з організованою злочинністю в умови національного законодавства періоду воєнного стану;
  - процедуру ідентифікації членів транснаціональних угруповань серед осіб, які мають офіційний статус учасників бойових дій, для запобігання зловживанню пільгами та імунітетами;
  - систему кримінально-правової оцінки дій, що вчиняються у складі воєнних організованих груп, з урахуванням обтяжуючих обставин використання засобів ураження;
  - методи розшуку та повернення майна, отриманого внаслідок незаконного обігу товарів військового призначення через транскордонні канали;
  - інструментарій координації міжвідомчих зусиль у межах внутрішньої безпеки держави для запобігання інфільтрації представників ВТОЗ у державні структури.
  - підходи до оцінки збитків, завданих національній економіці через функціонування нелегальних транснаціональних логістичних мереж під час війни;
  - порядок використання даних космічної та цифрової розвідки у процесі документування діяльності мобільних воєнних злочинних груп;
  - стратегію комунікації між правоохоронними структурами різних держав для мінімізації бюрократичних затримок при переслідуванні членів ВТОЗ «по гарячих слідах»;
- дістали подальшого розвитку:*
- наукові уявлення про специфічні детермінанти ВТОЗ, зокрема ті, що пов'язані із неконтрольованою хаотизацією обігу зброї та боєприпасів у зонах активних бойових дій;
  - дослідження вразливостей гуманітарних коридорів як потенційних шляхів для контрабанди та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом;
  - кримінологічна теорія факторів, що сприяють трансформації воєнізованих підрозділів у сталі транснаціональні злочинні структури;

- розуміння сутності «воєнного бізнесу» як сукупності протиправних діянь, що паразитують на логістичних дефіцитах та обмеженнях воєнного часу;
- аналіз впливу послаблення митного та прикордонного контролю на динаміку зростання показників транснаціональної злочинності в регіоні;
- вчення про суб'єктів запобігання злочинності в контексті розширення повноважень військових адміністрацій та правоохоронних органів із особливим статусом;
- теоретичні засади міжнародно-правового співробітництва у сфері видачі (екстрадиції) осіб, причетних до діяльності воєнних транснаціональних організацій;
- концепція кримінологічної безпеки кордонів в умовах ведення гібридної війни та постійної загрози терористичних актів;
- класифікація корупційних ризиків, що виникають у системі забезпечення Збройних Сил та стають підґрунтям для формування міжнародних злочинних схем;
- методологія прогнозування постконфліктної активності залишків ВТОЗ, що є критично важливим для планування стабілізаційних заходів після завершення війни/

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Теоретичне значення полягає у збагаченні розділів кримінології про детермінацію злочинності та вчень кримінального права про співучасть. Робота заповнює прогалину у визначенні юридичних критеріїв «воєнного елемента» в організованій злочинній діяльності.

Практичне значення визначається можливістю впровадження рекомендацій автора у:

- *законотворчу діяльність* – пропозиції щодо внесення змін до КК та КПК України в частині посилення відповідальності за транснаціональну злочинну діяльність у воєнний час;
- *діяльність правоохоронних органів* – методики виявлення прихованих зв'язків між терористичними угрупованнями та транснаціональними кримінальними мережами;

– *навчальний процес* – при підготовці матеріалів лекційних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право України (загальна та особлива частини)», «Кримінології» та «Режиму секретності» (у контексті захисту інформації про методи боротьби з ВТОЗ).

Аналіз змісту розділів дисертації. У розділі 1 автор детально дослідив стан наукових розробок, відзначивши перехід від «класичної» організованої злочинності до її воєнних форм. Методологія дослідження побудована на системно-структурному підході, що дозволило об'єктивно оцінити сутність ВТОЗ як загрози національній безпеці.

Розділ 2 містить глибоку кримінологічну характеристику угруповань. Особливої уваги заслуговує підрозділ 2.2, де автор виділяє юридичні критерії оцінки злочинів. Дисертант влучно розмежовує військові злочини та загальнокримінальні кримінальні правопорушення, вчинені організованими групами у зоні бойових дій.

Розділ 3 присвячений практичним шляхам удосконалення правового механізму. Автор обґрунтовує необхідність гармонізації українського законодавства з Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності та посилення ролі міжнародної взаємодії.

В цілому висновки щодо підвищення рівня координації з міжнародними органами (Євроюст) є надзвичайно актуальними для 2026 року.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Зміст дисертації повністю відповідає поставленій меті та завданням. Структура дисертаційного дослідження являє собою чітко детерміновану систему, яка забезпечує логічну послідовність викладу наукових результатів від постановки проблеми до формування остаточних висновків. Основу будови роботи складають анотація, зміст, вступ, три розділи, розділені на підрозділи, висновки, а також список використаних джерел та додатки, що підтверджують емпіричну базу дослідження. Кожен розділ виконує свою специфічну функцію: перший присвячений теоретико-методологічному базису, другий – аналізу фактичного стану об'єкта, а третій спрямований на розробку практичних рекомендацій та шляхів удосконалення. Важливою вимогою до архітектоніки дисертації є

змістовна цілісність, де кожен наступний елемент логічно впливає з попереднього, створюючи єдиний науковий контекст. Завершальним етапом побудови є формулювання загальних висновків, які відображають вирішення поставленої науково-прикладної задачі та підкреслюють авторський внесок у розвиток юридичної науки.

Основні ідеї та результати дослідження належним чином відображені у понад 10 наукових публікаціях, серед яких статті у фахових виданнях категорії «Б» та матеріали міжнародних конференцій. Автореферат та розділи дисертації ідентичні за змістом, що свідчить про високу якість підготовки матеріалів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Попри загальну позитивну оцінку, слід висловити певні зауваження та побажання:

1) у підрозділі 1.2 варто було б більше уваги приділити питанню кіберзлочинності як складової ВТОЗ, оскільки сучасні транснаціональні групи активно використовують криптовалюти для легалізації доходів, отриманих від війни;

2) у другому розділі дискусійним залишається питання щодо кваліфікації дій осіб, які перебувають у складі іноземних добровольчих формувань, але фактично здійснюють транснаціональну контрабанду (межа між ст. 255 та ст. 447 КК України);

3) у списку використаних джерел зустрічаються поодинокі випадки неточності в оформленні іноземних джерел згідно з ДСТУ 8302:2015.

Зазначені зауваження не знижують наукову цінність роботи, а мають переважно дискусійний або рекомендаційний характер.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація «Протидія війсьній транснаціональній організованій злочинності» є завершеним, самостійним та актуальним науковим дослідженням, що розв'язує важливу науково-прикладну проблему, а представлені положення формують цілісну наукову концепцію протидії війсьній транснаціональній організованій злочинності (ВТОЗ), що ґрунтується на поєднанні глибокого теоретичного аналізу та прикладних рішень.

Через запровадження авторського визначення та класифікацію гібридних злочинних груп дослідження розкриває специфіку кримінальних викликів, зумовлених синергією війни та транскордонної злочинності.

Особлива увага приділена виявленню детермінант, що виникають через хаотизацію обігу зброї та вразливість логістичних шляхів, що дозволяє точніше прогнозувати розвиток криміногенної ситуації.

Удосконалення алгоритмів взаємодії з міжнародними інституціями, такими як Європол та Інтерпол, забезпечує перехід від пасивного спостереження до активного блокування активів у режимі реального часу. У сукупності ці напрацювання створюють надійний правовий та методологічний фундамент для зміцнення внутрішньої безпеки держави в умовах сучасних глобальних і воєнних загроз.

За рівнем наукової новизни, теоретичної та практичної значимості, повнотою викладу матеріалів вона повністю відповідає вимогам Постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. та іншим нормативним вимогам МОН України щодо присудження автору – Ілінському Олександр Валерійовичу ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**доцент кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету
кандидат юридичних наук, доцент**

Ольга ПАВЛЮХ